

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

влади комплексна і ефективна інфраструктура підтримки виникнути й існувати не може. Саме тому одна з перших задач – створення комплексної інфраструктури підтримки фермерства на регіональному та муніципальному рівнях. Адже, інфраструктура підтримки фермерства – це сукупність державних, недержавних, громадських, освітніх та комерційних організацій, які регулюють діяльність агропідприємств, що надають освітні, консалтингові та інші послуги, необхідні для розвитку агробізнесу та забезпечують середовище та умови для виробництва сільгосптоварів. Основні проблеми фермерських господарств та напрямки їх підтримки представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Напрямки підтримки малих бізнес- структур в АПК

Проблеми	Напрямки підтримки
Низька кваліфікація кадрів	Відбір, навчання, перепідготовка, підвищення кваліфікації
Брак інформації	Інформаційне забезпечення і консалтингова підтримка
Відсутність (або висока вартість) офісних і виробничих приміщень	Сприяння в отриманні приміщень на пільгових умовах
Відсутність стартового капіталу і оборотних коштів	Фінансово-кредитна підтримка
Складність доступу до обладнання та технологій	Надання обладнання на основі лізингу
Несприятливий підприємницький клімат, адміністративні бар'єри	Лобювання підприємницьких структур в органах влади

На самих ранніх етапах становлення бізнесу без сторонньої підтримки не обійтися. Провідну роль у долі таких початківців компанії займають бізнес-ангели. Бізнес-ангели – це заможні люди, що інвестують власні кошти в приватні компанії на початкових стадіях розвитку. Мета бізнес-ангела – максимально збільшити вартість компанії і продати свою частку, збільшивши свої початкові вкладення [6]. Бізнес-ангели готові розглядати проекти в будь-якій сфері діяльності. Однак найбільшою популярністю користуються нові технології. У більшості випадків «ангели»кладають у проекти розташовані в своєму регіоні. Але якщо мова йде про високотехнологічні сектори, то географічні межі відпадають.

В умовах розвитку ринкових відносин виникають нові організаційні структури: у вигляді сполучення науково-виробничих систем з малими підприємствами, асоціаціями, акціонерними товариствами; у формі малих підприємств; на правах асоціації або акціонерного товариства та ін. Останнім часом на перше місце виходять інноваційні структурні утворення, які працюють переважно на комерційній основі і які становлять форми об'єднання наукових підприємств для вирішення складних проблем виживання та розвитку в ринкових умовах, з урахуванням ролі підприємницького фактора в науці. Такими формуваннями стають: наукові спілки та фонди, в тому числі інвестиційні асоціації та консорціуми; технологічні парки (наукові, інноваційні, екологічні, технологічні села і бізнес парки); інкубатори, об'єднуючі «новонароджені» наукові, інженерні та економічні колективи творчих молодих фахівців в інноваційних центрах інкубатора. У великих регіонах наука і прогресивні технології, технопарки, інкубатори інновацій, державні наукові центри, наукові підприємства та центри, університети і вузи об'єднуються в регіональні науково-виробничі комплекси – технополіси.

Висновки та пропозиції. Таким чином, потужним непрямым важелем державного реагування ринкової економіки, підвищення ефективності виробництва є податкова система. Завдання держави – вибірково послабити податковий тягар для реалізації пріоритетних напрямів впроваджувальної діяльності.

Стратегія податкового регулювання залежить від політичної ситуації в країні та регіоні, системи управління економікою і системи управління оподаткуванням, економічної системи держави і регіону, економічної сутності податкового регулювання, закономірностей його впливу на різні сфери соціальних факторів.

Успішна реалізація новаторської політики потребує корінного удосконалення управління діяльністю бізнес-структур АПК в напрямку створення більш сприятливого інвестиційного клімату на основі раціонального поєднання державного фінансування науки з розвитком інноваційного підприємництва й сільськогосподарських галузей.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Агропромисловий розвиток України – криза невикористаних можливостей / І. Г. Кириленко, В. В. Дем'янчук, Б. А. Андрущенко [та ін.] // Економіка АПК. – 2011. – № 3. – С. 16-22.
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2012 р. № 627-р «Про затвердження плану заходів на 2013 рік щодо реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року» // Урядовий кур'єр. – 2012. – № 169. – С. 21.
3. Саблук П.Т. Обґрунтування та проект концепції адаптації управління аграрним підприємством до ринкових умов / П.Т. Саблук, Ю.С. Коваленко. – К. : ННЦ ІАЕ УААН, 2003. – 22 с.
4. Про План дій на 2012 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава»: Указ Президента України від 12 березня 2012 р. № 187/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua>.
5. Горьовий В. П. Аграрна політика у розвитку фермерства в Україні / В. П. Горьовий // Економіка АПК. – 2012. – № 12. – С. 10-17.
6. Мостовий Г.І. Агробізнес: державне регулювання: [монографія] / Мостовий Г.І. – Х. : Основа, 2002. – 300 с.

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ НАЦІОНАЛЬНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Савченко М.В., д.е.н., доцент, доцент кафедри економіки підприємства Донецького національного університету

Савченко М.В. Формування механізму управління сталим розвитком національних соціально-економічних систем

У статті розглянуто поняття сталого розвитку національних соціально-економічних систем; визначено сутність механізму забезпечення сталого розвитку національної соціально-економічної системи; запропоновано структуру механізму управління сталим розвитком національної соціально-економічної системи.

Ключові слова: механізм, механізм управління, національна соціально-економічна система, сталий розвиток.

Савченко М.В. Формирование механизма управления устойчивым развитием национальных социально-экономических систем

В статье рассмотрено понятие устойчивого развития национальных социально-экономических систем; определена сущность механизма обеспечения устойчивого развития национальной социально-экономической системы; предложена структура механизма управления устойчивым развитием национальной социально-экономической системы.

Ключевые слова: механизм, механизм управления, национальная социально-экономическая система, устойчивое развитие.

Savchenko M. Formation mechanism of management of sustainable development of national socio-economic systems

The article deals with the concept of sustainable development of national socio-economic systems; The essence of the mechanism of sustainable

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

development of the national socio-economic system; The structure of the control mechanism of sustainable development of the national socio-economic system.

Keywords: mechanism, control mechanism, the national socio-economic system, sustainable development.

Постановка проблеми. Реалізація сталого розвитку визначається конкретними стратегічними цілями органів державної влади, оформленими у відповідні стратегії. Пріоритетними напрямками розроблення та реалізації таких стратегій для трансформаційних економік є підвищення показників розвитку окремих сфер суспільного життя та створення передумов для розвитку держави загалом. В межах цього аналізу важлива роль має належати розробці та реалізації механізму, який призначений для практичної реалізації державної політики сталого розвитку національної соціально-економічної системи (НЕСЕС).

Теорія сталого розвитку має загальнонаукове, методологічне значення, є альтернативою парадигмі економічного зростання, що ігнорує низку соціальних, екологічних, техногенних небезпек та ризиків розвитку суспільства за екстенсивною моделлю. Питання сталого розвитку національних соціально-економічних систем охоплює широке коло проблем суспільства, які слід вирішувати системно.

Таким чином, актуальність даного дослідження визначається сучасними політико-економічними умовами, необхідністю подальшої трансформації національного господарства та необхідністю державного втручання в процеси розвитку національних соціально-економічних систем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виділення невирішених питань. Дослідженням тенденцій розвитку національних соціально-економічних систем та рішенням проблем їх сталого розвитку займаються видатні вітчизняні вчені-економісти: Азарян О. [1], Булев І. [2], Гальчинський А. [3], Геєць В. [4], Грачева М. [5], Амоша О., Аптекарь С., Ляшенко В. [6], Мажаєв М. [7; 8], Поважний О. [9], Шапарь А. [10]. Однак, сучасні соціально-політичні та економічні реалії обумовлюють необхідність удосконалення існуючого механізму управління сталим розвитком національних соціально-економічних систем.

Мета наукової статті. Метою статті є визначення поняття та сутності сталого розвитку національних соціально-економічних систем та формування відповідного механізму задля забезпечення стабілізації та досягнення сталого розвитку соціально-економічної системи України.

Результати дослідження. При визначенні поняття «сталий розвиток» слід звернути увагу на розробки вчених, що тлумачать це поняття як гармонійний, збалансований, безконфліктний прогрес усієї земної цивілізації, груп країн (регіонів, субрегіонів), а також окремо взятих держав світу за науково обґрунтованими планами, коли у процесі неухильного інвестиційно-інноваційного економічного розвитку країн одночасно позитивно вирішується весь комплекс питань щодо збереження довкілля, ліквідації бідності, експлуатації та дискримінації як кожної окремої людини, так і цілих народів чи груп населення, у тому числі за етнічними, расовими чи статевими ознаками.

Для формування умов сталого розвитку країни необхідно зосередитися на реалізації таких пріоритетних складових:

- економічна складова передбачає ефективне використання всіх видів ресурсів, орієнтованих на зниження або усунення тиску на природні екосистеми;

- екологічна складова визначає шлях відновлення первинної якості стану природного середовища до рівня, що не шкодить здоров'ю людини і природним екосистемам, збереження його на цьому рівні, досягнення його максимально можливого поліпшення;

- соціальна складова передбачає підвищення добробуту і якості життя людини, бо саме людина виступає глибинною причиною всіх змін у суспільстві.

Зосередження на цих складових сприятиме посиленню координації дій органів державної влади, неурядових структур, підприємств різних форм власності під час вирішення проблем досягнення сталого розвитку національних соціально-економічних систем на основі структурної перебудови економіки.

Для втілення в життя концепції сталого розвитку національної соціально-економічної системи необхідно мати такий механізм, який спирається на внутрішні й зовнішні економічні інтереси країни та регіонів, адже центральною рушійною силою будь-якої держави є регіони і тільки комплексність розвитку дає змогу забезпечити прогрес у кожній ланці господарства і життєдіяльності людей. Економічна стратегія будь-якої держави визначає трансформацію пріоритетів і механізмів державного втручання в економіку регіонів для реалізації їх стратегічних цілей на довгостроковий період.

Впровадження механізму сталого розвитку національної соціально-економічної системи полягає в забезпеченні збалансованого розвитку всіх сфер народного господарства на основі виваженого використання ресурсів для вирішення економічних, соціальних та екологічних проблем. Особливу увагу при цьому потрібно приділяти вивченню ролі інвестицій та інновацій, складової управління, ефективних робіт всіх ланок фінансово-господарського комплексу, а також застосуванню соціальних гарантій та пільг для підвищення якості життя населення.

У науковій літературі наведено різноманітні визначення поняття механізму.

Механізм – це практичні засоби, важелі, стимули, система елементів, система певних взаємодіючих ланок, система органів державної влади, сукупність засобів [11].

Механізм – це складова системи управління, організація практичного здійснення державного управління, інструмент державної організації, суспільна форма руху.

Також «механізм» науковці визначають, як штучно створену складну систему, призначену для досягнення поставлених цілей, яка має визначену структуру, сукупність правових норм, методи, засоби, інструменти державного впливу на об'єкт управління.

Кожній соціально-економічній системі притаманна певна структура. У соціально-економічних системах виникають підсистеми (стійкі зв'язки між комплексами елементів), у яких можна виділити ключові функціональні блоки: робочий, репродуктивний, корегувальний.

Національні соціально-економічні системи мають вбудовані властивості: самозбереження, саморозвитку, самознищення, самоорганізації, пам'яті, зворотного зв'язку, рекреації тощо.

Національні соціально-економічні системи мають такі характеристики: витривалість, стабільність, стійкість, толерантність, резистентність, еластичність тощо. Крім того, кожна національна соціально-економічна система має своє спрямування, розміри, сферу діяльності і т.ін.

Отже, при побудові механізму управління сталим розвитком національної соціально-економічної системи необхідно враховувати вищенаведені системні ознаки та системні параметри.

Таким чином, термін «механізм управління сталим розвитком національної соціально-економічної системи» можна розглядати як сукупність заходів управлінського впливу, таких як вибір середовища функціонування, визначення стратегічних орієнтирів розвитку національної економіки адаптація внутрішнього середовища до законів управління, прийняття ефективних управлінських рішень, отримання позитивних господарських результатів, здійснення заходів розвитку.

Також під «механізмом управління сталим розвитком національної соціально-економічної системи» слід розуміти цілісний комплекс взаємопов'язаних засобів управління організаційно-економічного, екологічного, нормативно-правового, інформаційного, соціального та політичного характеру, за допомогою яких забезпечується реалізація внутрішніх та зовнішніх економічних і соціальних пріоритетів держави.

Особливістю сучасного управління національними соціально-економічними системами є можливість здійснення повного та часткового, дистанційного та безпосереднього управління, структурного та безструктурного управління, самоуправління та комбінованого управління.

Розроблений механізм управління сталим розвитком національної соціально-економічної системи складається з таких елементів: визначення пріоритетів соціально-економічної політики держави, розробка на основі цього моделі реалізації основних положень сталого розвитку національної соціально-економічної системи, науково-методичний підхід щодо забезпечення сталого розвитку національної соціально-економічної системи, організаційне забезпечення та інформаційна складова механізму управління сталим розвитком (рис. 1).

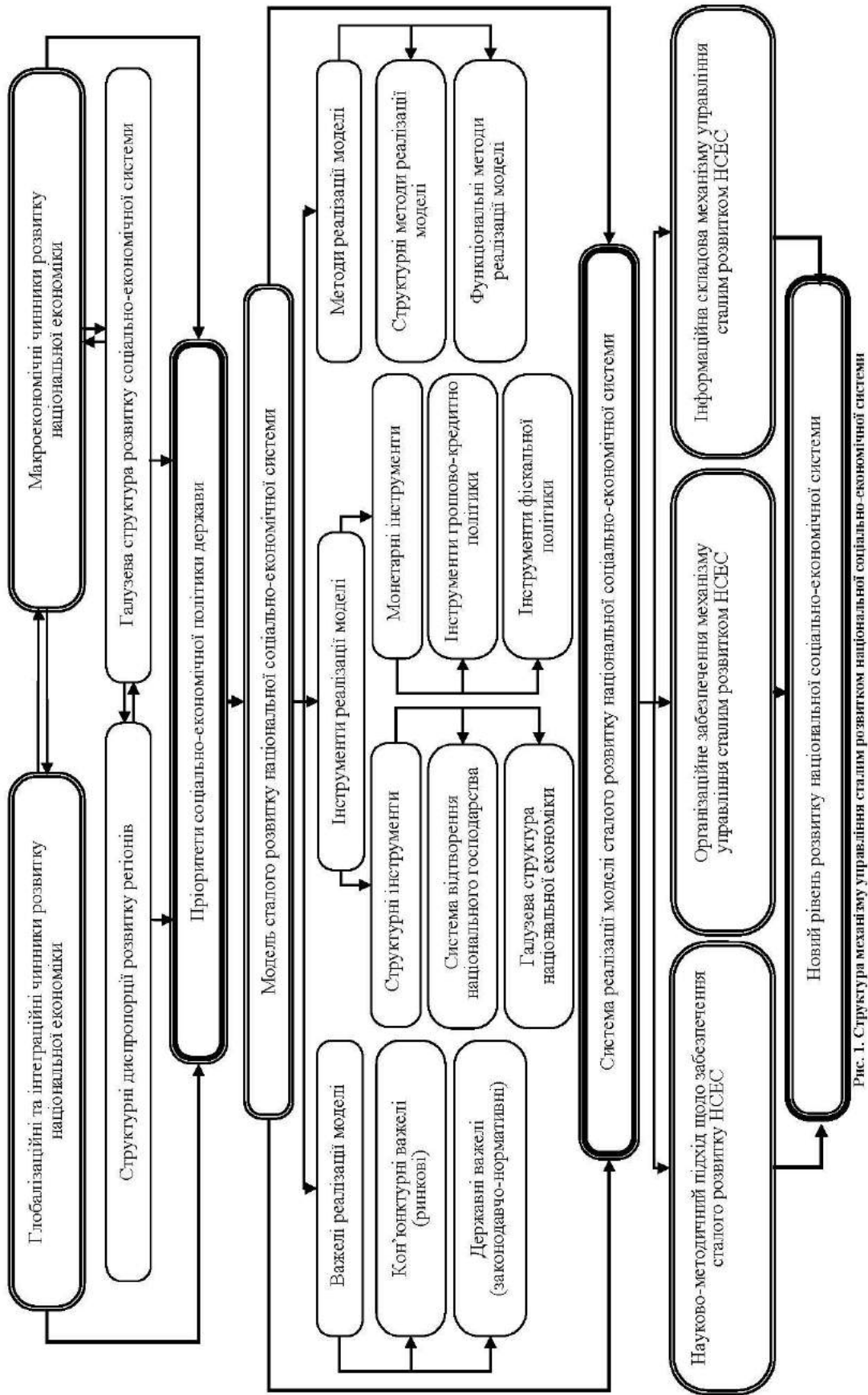

Рис. 1. Структура механізму управління сталим розвитком національної соціально-економічної системи

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

Аналіз стану економіки України показує, що пріоритетним завданням вітчизняної економічної політики має стати наближення національної економіки до рівня провідних країн світу через активізацію інноваційного процесу, підвищення стимулів до праці, покращення інвестиційного клімату, адаптацію законодавства до сучасних умов господарювання, всебічну підтримку підприємництва. Україна потребує радикального підвищення ефективності національного виробництва як запоруки стабільного соціально-економічного розвитку суспільства в довгостроковій перспективі, що забезпечить якісне поліпшення стандартів життя суспільства.

Ефективність економічної політики залежатиме, по-перше, від ступеня узгодженості економічних інтересів провідних соціальних груп населення на найвищому державному законодавчому рівні; по-друге, від виконавчої управлінської влади - уряду, який створює умови для реалізації державної політики, видає постанови, розробляє механізм реалізації відповідних законів; по-третє, від контролю за ухваленими законами, указами, постановами, тобто від судової влади.

Важелями реалізації моделі можуть виступати як ринкові так і законодавчо-нормативні чинники впливу.

До основних кон'юнктурних важелів можна віднести регулювання таких ринкових механізмів як: ціна, обсяги виробництва і продажу, входження в ринок та виходу з нього, якість продукції чи послуг, інвестиції.

Що стосується державних важелів, то їх умовно можна розподілити на правові та адміністративні. До правових відносяться регуляторні акти, які спрямовані на правове регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання. До таких актів можна віднести закон України «Про Концепцію переходу України до сталого розвитку».

Адміністративні важелі загалом стосуються прогнозування та індикативного планування економічних процесів, обсягів виробництва, цін, прямого контролю монопольних ринків; розробки державних норм і стандартів; ліцензування; квотування тощо.

До структурних інструментів реалізації моделі сталого розвитку відноситься такий елемент, як відтворення національного господарства.

Відтворення національного господарства – це співвідношення елементів, сторін, підрозділів процесу суспільного відтворення. Процес відтворення включає розширене відтворення національного продукту, трудових ресурсів, виробничих відносин, природних умов економічного зростання.

Відтворювальні пропорції характеризують співвідношення: між стадіями виробництва, розподілу та обміну, споживання; між виробництвом засобів виробництва і виробництвом предметів споживання; між фондом заміщення, фондом споживання та фондом нагромадження; між заміщенням використаних засобів виробництва та новоствореною вартістю; між матеріальним та нематеріальним виробництвом; між виробничими галузями та інфраструктурою.

Серед галузевих пропорцій, які визначають галузеву структуру національної економіки виділяють співвідношення між секторами економіки, групами галузей, міжгалузевими комплексами, галузями, підгалузями, видами виробництва.

Згідно системи національних рахунків економіка поділяється на п'ять секторів: нефінансові корпорації; фінансові корпорації; сектор загального державного управління; домашнє господарство; некомерційні організації, що обслуговують домашнє господарство.

Співвідношення між трьома групами галузей визначається науково-технічним прогресом. За його рахунок в останні десятиріччя спостерігається скорочення частки (в загальній сукупності) галузей першої групи, більш повільне зменшення частки другої, на фоні розвитку третьої. На галузеві пропорції, окрім науково-технічного прогресу, впливають рівень витрат на інноваційно-інвестиційну діяльність як на загальнодержавному рівні, так і на рівні конкретних підприємств; величина та кваліфікаційна характеристики залучених трудових ресурсів; економічні фактори; інтеграційні процеси та міжнародний поділ праці в умовах глобалізації.

До монетарних інструментів реалізації моделі сталого розвитку національної соціально-економічної системи відносяться інструменти грошово-кредитної та фіскальної політики. Згідно з методологічними підходами до здійснення грошово-кредитної політики, спостерігається її розмежування на два основні напрями: прямого та опосередкованого впливу.

До першої групи належать: обмеження обсягів кредитів, що надаються певним галузям; пряме регулювання відсоткової ставки; обмеження величини кредитів для окремих банків; пряме регулювання позичкових операцій банків, визначення маржі, вартості кредитних ресурсів, що виділяються згідно з пріоритетами макроекономічної політики для фінансування окремих галузей економіки, обмеження споживання кредиту.

До другої групи належать операції на відкритому ринку; регулювання облікової ставки; зміна норми обов'язкових резервів.

Фіскальна політика має досить простий інструментарій для впливу на розвиток соціально-економічної системи: податки і видатки.

Розроблена модель сталого розвитку національної соціально-економічної системи з всіма її важелями, інструментами, методами реалізації неможлива без системи реалізації моделі.

Безпосередня реалізація соціально-економічної політики держави проводиться за допомогою організаційно-економічного та інформаційного забезпечення механізму управління сталим розвитком соціально-економічної системи України.

Організаційно-економічне забезпечення механізму управління сталим розвитком соціально-економічної системи України - це сукупність органів державного управління, інструментів та важелів управлінського впливу, необхідних для практичної реалізації соціально-економічної політики держави, а також фінансових установ та корпоративних структур, які безпосередньо реалізують соціально-економічну політику держави на рівні суб'єктів господарювання.

Висновки та пропозиції. Отже, механізм управління сталим розвитком національних соціально-економічних систем має бути підпорядкований підвищенню добробуту усього населення на основі стійкого економічного розвитку країни при об'єднанні зусиль усіх регіонів. Тобто механізм повинен забезпечувати збалансований розвиток, що гарантує певну якість життя незалежно від території проживання, а також повинен передбачати вирівнювання міжрегіональних відмінностей у доходах населення, рівнів безробіття, соціальної інфраструктури, транспортної мережі, комунікацій, стану довкілля.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Азарян О. М. Формування комплексного підходу до зростання національної економіки / О. М. Азарян // Прометей. – Донецьк, 2007. – Вип. 23. – С. 40-43.
2. Булеев И. П. Социальные факторы инвестиционного развития экономики. / И. П. Булеев, С. С. Шевцов // Вестник Донбасской государственной машиностроительной академии. Сб. науч. трудов № 2 (12). – 2008. – ДГМА, Краматорск, 2008. – С. 52-55.
3. Гальчинський А. Методологія складних систем / А. Гальчинський // Економіка України. – 2007. – № 8. – С. 4-18.
4. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця [та ін.]. – К.: НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.
5. Грачева М. В. Моделирование экономических процессов / М. В. Грачева. – М.: Юнити-Дана, 2005. – 353 с.
6. Структурні реформи економіки: світовий досвід, інститути, стратегії для України: монографія [В. І. Ляшенко, О. І. Амоша, С.С. Аптекар, Л.М. Кузьменко, Р.В. Кузьменко та ін.]. – Донецьк – Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2011. – 848 с.
7. Мажаров М. В. Методологические основы расчета интегрального показателя социального развития в горнодобывающих регионах // Геотехническая механика. – 1999. – № 12. – С. 112-116.
8. Мажаров М. В. Проблемы устойчивого развития в ресурсодобывающих регионах. // Геотехническая механика. – 1999. – № 13. – С. 132-137.
9. Поважний О. С. Діагностика економічного стану України як результат розвитку промислових підприємств / О. С. Поважний, Н. Ю. Рекова // Менеджер. – 2010. – № 1. – С. 5-17.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

10. Методические подходы к выбору стратегии устойчивого развития территорий / Под общей ред. Шапаря А.Г. В 2 т. - Днепропетровск: ИППЭ НАН Украины, 1996. - 334 с.

11. Энциклопедичний словник: Сучасна ринкова економіка: Державне регулювання економічних процесів / ред. В. И. Кунелин, В. П. Чичканов. – К.: ЦУЛ, 2004. – 744 с.

КІЛЬКІСНА ТА ЯКІСНА ОЦІНКА ЗБУРЕНЬ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

Синиченко А.В., ст.викладач кафедри менеджменту Донецького національного університету

Синиченко А.В., Кількісна та якісна оцінка збурень еколого-економічної системи

У статті позначені аспекти і компоненти поняття еколого-економічної системи. Екологічна підсистема є частиною еколого-економічної системи, то для оцінки результатів наслідку дій на природну екосистему приведені основні класи обурень, що діють на компоненти екосистеми. Проаналізовано показники техногенного впливу на навколишнє середовище й на підставі цього, запропоновані різні підходи до моделювання взаємодії економіки й навколишнього середовища. Запропоновано різні методики оцінки екологічного збитку, розроблені Державним комітетом з охорони навколишнього середовища, а також методика «Еко-індикатор 95», розроблена групою компаній і дослідницьких організацій Нідерландів, що дозволяють отримати більш детальну інформацію про збиток.

Ключові слова: еколого-економічна система, екологічний фактор, ресурс, екологічна безпека, навколишнє середовище, забруднення, екологічний збиток.

Синиченко А.В., Количественная и качественная оценка возмущений эколого-экономической системы

В статье обозначены аспекты и компоненты понятия эколого-экономической системы, т. к. экологическая подсистема является частью эколого-экономической системы, то для оценки результатов последствий действий на природную экосистему выделены основные классы возмущений, действующих на компоненты экосистемы. Проанализированы показатели техногенного влияния на окружающую среду и на основании этого, предложены различные подходы к моделированию взаимодействия экономики и окружающей среды. Предложены различные методики оценки экологического ущерба, разработанные Государственным комитетом по охране окружающей среды, а также методика «Эко-индикатор 95», разработанная группой компаний и исследовательских организаций Нидерландов, позволяющих получить более детальную информацию об ущербе.

Ключевые слова: эколого-экономическая система, экологический фактор, ресурс, экологическая безопасность, окружающая среда, загрязнения, экологический ущерб.

Synychenko A. Quantitative and qualitative assessment of ecological-economic system disturbance

The article marked aspects and components of the concept of eco-economic system. Environmental subsystem are part of the ecological-economic system, for the evaluation of the effects of actions on the natural ecosystem highlighted the major classes of disturbances acting on the components of the ecosystem. Indexes of anthropogenic impact on the environment and on this basis, various approaches to the modeling of interaction between the economy and the environment. Proposed various methods of assessing environmental damage, developed by the State Committee for Environmental Protection, as well as the method of "Eco-indicator 95", developed by a group of companies and research organizations of the Netherlands, allowing for more detailed information about the damage.

Keywords: ecological-economic system, the environmental factor, resource, environmental safety, environmental safety, environment sereda, pollution, environmental damage.

Постановка проблеми: Сучасний етап соціально-економічного розвитку суспільства супроводжується низкою екологічних проблем, вирішення яких вимагає спрямовувати зусилля на впровадження способів ефективного та екологічного природокористування. Необхідною попередньою умовою аналізу екологічної рівноваги в біосфері є визначення критичних рівнів антропогенних впливів на природне середовище, перевищення яких ставить під загрозу поглинаючу і регенераційні здатність природних ресурсів. Різниця між фактичними значеннями впливів і пороговими рівнями дозволяє судити про ступінь екологічної небезпеки для здоров'я населення і навколишнього середовища.

Актуальність дослідження визвано тим що, досить довгий час дають про себе знати еколого-економічні протиріччя, які постійно загострюються. Це невідворотно призводить до кризи, яка носить створююче-руйнівний характер, масштаб наслідків якого оцінити дуже складно. Кількісний та якісний аналіз цього питання має важливе значення для безпеки еколого-економічної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Методи кількісної оцінки параметрів еколого-економічної системи досліджені в роботах І.О.Александрова, А.А.Садеков, О.Ф.Балацького [15, 16,17], але ця проблема потребує більш детальнішого вивчення.

Ціль дослідження аналіз кількісних та якісних збурень еколого-економічної системи

В останні десятиліття поняття еколого-економічної системи набуло широкого поширення в науковій літературі, у зв'язку з чим можна зустріти приклади різного його тлумачення [1,2,12,13,14]. Аналіз тлумачень еколого-економічної системи визначає такі аспекти і компоненти цього поняття:

- з точки зору економічної системи - це функціонування та управління виробничою сферою з метою запобігання негативного її впливу;

- з точки зору екологічної системи - це раціональне використання природних ресурсів та забезпечення екологічно сприятливих умов життєдіяльності людини.

В еколого-економічній системі економічна та екологічна підсистеми виступають як частини цілого. Межа між ними умовна, оскільки вся сфера біологічного життєзабезпечення та відтворення людей відноситься до обох підсистем. Вплив на екосистему в цілому здійснюється за допомогою впливу на будь-який з її компонентів (атмосфера, гідросфера, літосфера, ґрунт, рослинний і тваринний світ). Для оцінки результатів наслідків дій на природну екосистему можна виділити сім основних класів збурень, що діють на компоненти екосистеми [3, с.75]:

- одиночні короткочасно діючі імпульси з малою амплітудою впливу;
- одиночні короткочасно діючі імпульси з великою (але кінцевою) амплітудою впливу;
- періодично діючі імпульси з малою амплітудою впливу;
- періодично діючі імпульси з великою амплітудою впливу;
- постійно діючі імпульси з малою амплітудою впливу;
- постійно діючі імпульси з великою амплітудою впливу;
- імпульси, що діють на параметри компонентів екосистеми і призводять до зміни її структури.